

зміненість ландшафтного комплексу зменшується на 37-52%, вологість зростає у 1,2-1,7, коли у 3 рази. Підлісок дібров повністю зникає, так само, як і трав'яний покрив. Лісознавці застерігають лісівників, що у зв'язку з екстенсією граба звичайного повне вирубування підліску в дібровах, широко застосовуване господарствами на ділянках відведених під рубки головного використання, недоцільне. Підлісок в дубових лісах виконує дуже важливу біологічну функцію "охоронця" цілісно-

ті фітоценозу[4].

Висновки. Дослідження натурально – антропогенних ландшафтів є не менш актуальним, ніж натуральних і антропогенних. Це зумовлено широким розповсюдженням натурально – антропогенних ландшафтів, різноманітністю їх типів та складністю заходів щодо їх оптимізації. У подальшому необхідно детальніше дослідити всі типи натурально – антропогенних ландшафтів, їх регіональних ансамблів у межах якогось конкретного регіону.

Література:

- Денисюк Г.І. Антропогенні ландшафти Правобережної України / Г.І. Денисюк. – Вінниця: Арбат, 1998. – 292с.
 Денисюк Г.І. Лісополе України / Г.І. Денисюк – Вінниця: ИП "Видавництво "Тезис", 2001. – 284с.
 Денисюк Г.І. Подільське Побужжя: Краєзнавчі нариси / Г.І. Денисюк В.Є. Любченко – Вінниця: ЕкоБізнесЦентр, 1999. – 96с.
 Денисюк Г.І. Лісові антропогенні ландшафти Поділля / Г.І. Денисюк, В.Є. Канський. – Вінниця: ПП"ГД"Едельвейс і К", 2011. – 168с.
 Маринич О.М. Фізична географія України: Підручник. /О.М. Маринич, П.Г. Шищенко. – Київ: Знання, 2005. – 511с.
 Мильков Ф.Н. Ландшафтная география и вопросы практики / Ф.Н. Мильков. – Москва: Мысль, 1966. – 256 с.
 Мильков Ф.Н. Естественно – антропогенные ландшафты как особая категория природных комплексов / Ф.Н. Мильков // Антропогенные ландшафты: структура, методы и прикладные аспекты изучения. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1988. – С. 3-13
 Позняк С.П. Чинники ґрунтоутворення: Навчальний посібник. /С.П. Позняк, Є.Н. Красеха. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 400с.
 Рельєф України. Навчальний посібник / [Б.О. Вахрушев, І.П. Ковальчук, О.О. Комлев, Я.С. Кравчук, Е.Т. Палієнко, Г.І. Рудько, В.В. Стецюк]: За загальною редакцією В.В. Стецюка. -- Київ: Видавничий Дім "Слово", 2010. – 688с.
 Середнє Побужжя / За ред.Г.І. Денисюка. – Вінниця: Гіпаніс. 2002. – 280с

Резюме:

Рябоконт О.В. НАТУРАЛЬНО-АНТРОПОГЕННЫЕ ЛАНДШАФТЫ ПОДОЛЬСКОГО ПОБУЖЬЯ.

Рассмотрено место и значение натурально-антропогенных ландшафтов в структуре современных ландшафтов, роль человека в стимулировании процессов, которые приводят к формированию и развитию натурально-антропогенных ландшафтных комплексов. За модельный регион формирования и функционирования натурально-антропогенных ландшафтов взято Подольское Побужье. В структуре натурально-антропогенных ландшафтов выделены их типы, которые могут также объединяться в своеобразные региональные ансамбли. Детально охарактеризованы два типа натурально-антропогенных ландшафтов: эрозионные рытвины, овраги и вторичные или производные лесные ландшафты, которые есть одними из наиболее характерных для современных ландшафтов Подольского Побужья.

Ключевые слова: ландшафт; натурально-антропогенный ландшафт; антропогенный ландшафт; овраг; лес.

Summary:

Riabokon O.V. NATURAL ANTHROPOGENIC LANDSCAPES OF THE PODOLSK POBUZHE.

In this article the author contemplates a place and significance of natural anthropogenic landscapes in the structure of modern landscapes, a place of a man in the stimulating processes that leads to formation and development of natural anthropogenic landscapes complexes. The Podolsk Pobuzhe is taken as a model region for formation and functioning of natural anthropogenic landscapes. The author singles out types of natural anthropogenic landscapes which can be united into peculiar regional natural anthropogenic landscapes. In the article two types of natural anthropogenic landscapes are described: erosive dints, ditches and ravines and secondary or derivative forest landscape complexes that characterized modern landscape of the Podolsk Pobuzhe.

The study of anthropogenic landscapes-natural scientists - pryrodnychnyky not pay enough attention, especially in Ukraine. Causes of two: either they do not emit, or exploring how man-made. So far, only two works, which are considered natural-anthropogenic landscapes: FM article Milkova and monograph GI Denysyuka. The first characterized some types of natural-anthropogenic landscapes in the other - they are considered in some classes of anthropogenic landscapes. Lack of attention to scientific natural-anthropogenic landscapes makes them more fully explored, especially in areas where natural-anthropogenic landscapes distinct. This region is the Podolsk Pobuzhya.

Key words: landscape, natural anthropogenic landscape, anthropogenic landscape, ravines, forest.

руслу розкидані численні пороги. Нижнє Побужжя, яке тягнеться від м. Олександрівка до впадіння в Бузький лиман, лежить у межах Причорноморської низовини. Тут Південний Буг утворює широку долину, добре виділяється розчленована рукавами, протоками та озерами заплава; русло розширюється [3,10].

Верхнє та Середнє Побужжя розташовані в межах лісостепу, Нижнє – в степу. І лісостеп, і степ характеризуються помірною кількістю опадів, значним випаровуванням, що, зокрема, на Нижньому Побужжі перевищує річну суму опадів. Лісистість басейну Південного Бугу складає лише 12 відсотків території, тоді як розораність – 60-65 відсотків. У результаті цього річний стік незначний. Середня річна витрата води в гирлі 108 м³/с, річний стік – 3,39 км³.

Активне і всебічне використання природних ресурсів басейну Південного Бугу буде зростати в майбутньому. Водночас, площа природоохоронних об'єктів тут не перевищує 2,5-2,7 відсотків території.

Схарактеризуємо найбільш розповсюджені на Подільському Побужжі типи натурально-антропогенних ландшафтів.

Ерозійні вибоїни, рівчак та яри. Мабуть, важко порахувати кількість вибоїн, рівчаків та ярів, що борознять усі природні зони Землі. Інколи ці незначні за розмірами ландшафтні комплекси перетворюють квітучі регіони в ерозійні пустелі, зовсім неподібні на звичні землі ландшафти. У натуральному стані природа такого не допускає, хіба що під час природних катастроф, коли на деякий час активізуються стабілізуючі природу процеси і явища. Поява і розвиток вибоїн, рівчаків та ярів зумовлена діяльністю людей. Людина стимулює їх розвиток, коли порушує цілісність рослинного покриву під час розорювання земель, будівництва доріг, нафто- і газпроводів, ліній електропередач, надмірному випасанні худоби тощо. Загалом надмірна розораність – це екологічна проблема всієї України, але в басейні Південного Бугу виявляється чи не найгостріше. Показник частки ріллі від загальної площі сільгоспугідь у більшості адміністративних районів, що належать до басейну Бугу, складає 56-60%, а в низці районів сягає 70%. Значна частина орних земель розміщена на схилах, де прискорено йдуть процеси руйнування ґрунту, розвивається водна ерозія. Деградація (руйнування) ґрунтів – повсюдне явище на Побужжі. Від процесу водної ерозії у відносно благополучних районах, де рельєф

менш горбистий, страждає кожний третій гектар. Це значний рівень небезпеки. Чим більша крутизна схилу – тим більше родючих часток змивається з полів. Близько половини території басейну має катастрофічний рівень небезпеки деградації ґрунтів – еродовані ґрунти становлять понад 50% від загальної площі рілля. Річні втрати орного шару в цих районах перевищують 20 тонн на гектарі. Головною особливістю ландшафтних комплексів, що виникають в результаті активізації людиною окремих видів природних процесів, тобто натурально-антропогенних, є те, що вони мають натуральні аналоги. Різницю між ними, крім генезису, інколи важко побачити. Однак, натуральні аналоги у антропогенних ярів мало. Їх більше в пустелях, без суцільного розвинутого рослинного покриву, ніж у лісостепу, степу або пригірських регіонах. Якби під час засух у ґрунтах не утворювалися тріщини, у натуральних різнотравно-лучних степах і лісостепу, навіть пригірських, свіжі яри без "допомоги" людини ніколи б не сформувалися. При особливих гідрогеологічних умовах, але теж і "допомогою" людини, у теперішньому лісостепу України яри формуються навіть у лісах [2].

Вторинні, або похідні лісові ландшафти. Вторинні, або похідні лісові ландшафти формуються на місці корінних шляхом захоплення їх площі після вирубок малопродуктивних і малоцінними породами дерев, які активно ростуть на освітлених лісових ділянках. У процесі переходу умовно-натуральних лісових ландшафтів Поділля у похідні, особливе значення має граб. Деревина грабу навіть у другому яру густо і часто плодоносить. Крім того, насіння грабу тривалий час зберігається у лісовій стилці та має значні строки проростання. У результаті невмілого господарювання в натуральних або умовно натуральних дібровах швидко відбувається зміна дубу на граб. Формуванням чистих грабняків. Звідси походить назва лісових масивів – "Чорний ліс". У сухих дібровах південних та східних районів Поділля (Середнє Побужжя) захоплення грабом проходить повільніше, тому граб тут мають домішок клену, липи та ільму. Домішки в насадженнях добре відновлюються навіть після їх вирубки, але уже без дубу.

Результати ландшафтознавчих досліджень показують, що відбувається не проста зміна одного деревостану іншим, а повністю змінюється структура і властивості лісового ландшафтного комплексу. При заміні світлої діброви чорноліссям з грабу або ще гірше ос